

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

ТРОФАЇЛА НАТАЛІЯ ДМИТРІВНА

УДК (371.13: 159. 942 – 053.4)(043.3)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЕМОЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

13.00.08 – дошкільна педагогіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Рогальська-Яблонська Інна Петрівна,
Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка,
професор кафедри теорії і методик дошкільної освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук
Мельник Наталія Іванівна,
Національний авіаційний університет,
доцент кафедри іноземної філології;

кандидат педагогічних наук, доцент
Косенко Юлія Миколаївна,
Маріупольський державний університет,
професор кафедри дошкільної освіти.

Захист відбудеться «5» березня 2019 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті та в бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Старопорто-франківська, 36.

Автореферат розіслано «31» січня 2019 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Модернізація системи вищої освіти спрямована на її входження до загальноєвропейського освітнього простору та забезпечення потреб держави у кваліфікованих фахівцях, зокрема у професійно-педагогічній підготовці майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку. Державна програма «Діти України», Національна стратегія розвитку освіти України у період до 2021 року, Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, зміна освітянської парадигми, масштабність і гострота соціальних, економічних, культурних проблем потребують піднесення пріоритету дошкільної освіти, формування в суспільстві розуміння важливості ранніх етапів життя людини як найвідповідальнішого періоду її соціального становлення. Орієнтація дошкільної освіти на забезпечення всебічного розвитку дітей вимагає урахування його закономірностей, серед яких особлива роль належить емоційній сфері (О. Запорожець, О. Кононко, А. Кошелева, Г. Люблінська, А. Матюшкін, Я. Неверович, Т. Піроженко, А. Щетиніна та ін.). Емоції не лише визначають якість пізнавальних процесів дитини, але і структуру її особистості в цілому, дозволяють виразити оцінне, особистісне ставлення до діяльності, яку вони виконують, підвищувати або знижувати рівень свого впливу на неї. Умови життєдіяльності сучасних дітей констатують небажані тенденції, серед яких: поступове збільшення кількості дітей з наявністю депресивності, емоційної напруги, агресивності, нейротичними ускладненнями розвитку, підвищеною емоційною чутливістю, розладами в адекватному емоційному реагуванні на оточення тощо.

Отже, одним із пріоритетних напрямів роботи вихователя закладу дошкільної освіти є цілеспрямований емоційний розвиток дітей, що сприяє формуванню їхньої здатності розрізняти емоції за їх зовнішнім проявом, емоційні стани інших людей, адекватно виражати свій емоційний стан, керувати власною поведінкою, а також розвиток моральних, соціальних, естетичних, пізнавальних почуттів. У зв'язку із цим виникає необхідність у професійній підготовці майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку та її практичній реалізації в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Проблемам оновлення змісту підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах неперервної освіти, присвячено науковій праці Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Голоти, Т. Жаровцевої, Л. Завгородньої, Л. Зданевич, Е. Карпової, І. Княжевої, Ю. Косенко, І. Луценко, М. Машовець, Н. Мельник, В. Нестеренко, Г. Підкурғанної, Т. Поніманської, І. Рогальської-Яблонської, Т. Степанової та ін. Окрему групу складають дослідження, присвячені підготовці студентів до комунікативно-мовленнєвого (А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик, І. Луценко та ін.); естетичного (Т. Зотєєва, О. Поліщук та ін.); логіко-математичного (Н. Грама, Л. Зайцева, М. Машовець, І. Підлипняк, Т. Степанова та ін.); економічного (Н. Грама та ін.), природничо-екологічного (Н. Лисенко, З. Плохій та ін.); фізичного (Е. Вільчковський, Н. Денисенко, В. Нестеренко та ін.) розвитку дітей; соціалізації дітей дошкільного віку (Л. Карнаух, Г. Корінна, І. Рогальська-Яблонська, Н. Сайко та ін.), педагогічної творчості (С. Гаврилюк, О. Листопад та ін.), до роботи з неблагополучними сім'ями

дітей (Т. Жаровцева), з дезадаптованими дошкільниками (Л. Зданевич). Водночас підготовка майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку не була предметом окремого дослідження, що засвідчує наявність низки суперечностей, зокрема між: потребою закладів дошкільної освіти у вихователях, які б були підготовлені до розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку, і відсутністю цілісної моделі означеної підготовки; об'єктивною необхідністю формування готовності майбутніх вихователів до соціально-емоційного розвитку дітей і відсутністю обґрунтування педагогічних ресурсів її формування у студентів у процесі їхньої професійної підготовки в закладах вищої педагогічної освіти; необхідністю систематичної роботи вихователів і батьків з емоційного розвитку дітей дошкільного віку і відсутністю відповідного методичного супроводу до здійснення такої діяльності в закладах дошкільної освіти.

Актуальність і практична значущість, а також недостатня теоретична й методична розробленість і водночас наявність у педагогічній науці передумов для її вирішення зумовили вибір теми дослідження «Підготовка майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах держбюджетної теми «Психолого-педагогічний супровід формування життєвої компетенції дітей дошкільного та шкільного віку» (реєстраційний номер 0112U000176) кафедри теорії та методик дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Тему дослідження затверджено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 5 від 23.12.2013 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 25.03.2014 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку.

Відповідно до предмета і мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Визначити сутність і структуру поняття «готовність майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей», уточнити поняття «підготовка майбутніх вихователів до розвитку емоційної сфери дітей», «емоційний розвиток дітей дошкільного віку», «емоційне неблагополуччя дітей».

2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку.

3. Розробити та експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку.

4. Обґрунтувати й апробувати модель і експериментальну методику підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх вихователів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – зміст та експериментальна методика підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку.

Гіпотеза дослідження: підготовка майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку в закладах вищої педагогічної освіти буде ефективною, якщо реалізувати такі педагогічні умови:

- усвідомлення майбутніми вихователями необхідності розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку;
- інтеграція змісту фахових дисциплін, спрямованих на розвиток емоційної сфери дітей дошкільного віку;
- наявність у майбутніх вихователів умінь подолання негативних емоційних станів дітей дошкільного віку.

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження:** *теоретичні* – аналіз наукових джерел для уточнення ключових понять і визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку; метод теоретичного моделювання – з метою розроблення моделі підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку; *емпіричні* – опитувально-діагностичні (опитування, анкетування, бесіди, тестування), педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, прикінцевий етапи) – для визначення вихідного стану готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку; перевірки ефективності педагогічних умов та експериментальної методики підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку; *статистичні* – методи математичної статистики (первинна обробка даних, розрахунок елементарних статистик, варіаційний аналіз даних, перевірка статистичних гіпотез, коефіцієнт Стьюдента) з метою одержання кількісно-якісної характеристики результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу проведено на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

На різних етапах в експерименті взяли участь 235 студентів, 75 вихователів. Експериментальну групу (ЕГ) склали 115 осіб, контрольну групу (КГ) – 120 осіб.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

уперше обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку (усвідомлення майбутніми вихователями необхідності розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку; інтеграція змісту фахових дисциплін, спрямованих на розвиток емоційної сфери дітей дошкільного віку; наявність у майбутніх вихователів умінь подолання негативних емоційних станів дітей дошкільного віку); розкрито педагогічну сутність феномена «готовність майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей» та його структуру (когнітивний, мотиваційний, діяльнісний компоненти); визначено критерії (організаційно-інформаційний, ціннісно-спрямований, операційно-результативний), показники та схарактеризовано рівні (достатній, задовільний, низький) готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку; обґрунтовано модель підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, що обіймала мету, етапи (підготовчий,

інформаційний, практичний), педагогічні умови, компоненти, критерії, форми, методи та результат.

- *уточнено* сутність понять «підготовка майбутніх вихователів до розвитку емоційної сфери дітей», «емоційний розвиток дітей дошкільного віку», «емоційне неблагополуччя дітей».

- *набула подальшого розвитку* методика професійної підготовки майбутніх вихователів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні й експериментальній апробації діагностувальної та експериментальної методик підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку; вибіркової навчальної дисципліни «Розвиток емоційної сфери дітей» та її програмно-методичного забезпечення; програми педагогічного гуртка «Розвиваємо емоції та гарний настрій дітей дошкільного віку», вправ, рольових, ділових ігор, тренінгу «Покращуємо свій емоційний стан»; тематичних проектів з тем: «Емоції, настрої, почуття», «Емоції мого дня», «Емоції та життя», «Культура, емоції, поведінка», «Світ емоцій і почуттів дитини»; доповненні змісту навчальних дисциплін «Педагогіка дошкільна», «Дитяча психологія», «Педагогіка дітей раннього віку», «Теорія і методика співпраці з родиною» тематикою щодо розвитку емоційної сфери дітей.

Матеріали дослідницько-експериментальної роботи можуть бути використані магістрантами, студентами для написання кваліфікаційних робіт, викладачами закладів вищої освіти для підготовки фахівців зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта», а також у системі післядипломної педагогічної освіти для розроблення освітньо-виховних програм, методичних посібників, науково-методичних рекомендацій для вихователів і психологів закладів дошкільної освіти, а також батьків дітей дошкільного віку.

Основні положення і результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка про впровадження № 560/01 від 02.04.2018 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка про впровадження № 01-28 / 783 від 14.05.2018 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка про впровадження № 1175 від 15.05.2018 р.), Херсонського державного університету (довідка про впровадження № 11-31/602 від 10.04.2018 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження викладено на конференціях, педагогічних конгресах, педагогічних читаннях різного рівня: *міжнародних* – «Pedagogika Projektu naukowe» (Warszawa, 2015), «Педагогіка і психологія: напрями та тенденції розвитку в Україні та світі» (Одеса, 2016), «Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні» (Львів, 2016), «Сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі педагогічних та психологічних наук» (Київ, 2016), «Психолого-педагогічний пошук» (Глухів, 2016); *усеукраїнських* – «Інклюзивна освіта: теорія, методика, практика» (Умань, 2015), «Дошкільна освіта: від традицій до інновацій» (Суми, 2016), «Сучасне дошкільня у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Черкаси, 2016), «Сучасний вимір психології та педагогіки» (Львів,

2017), «Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень» (Одеса, 2017); науково-методичних семінарах – «Формування освітніх компетенцій дитини: проблеми, розвиток, супровід» (Умань, 2014), «Психолого-педагогічний супровід гармонійного розвитку дитини в загальноосвітніх закладах» (Умань, 2014), «Дошкільна освіта: історія, перспективи розвитку в XXI столітті» (Умань, 2014, 2015), «Інтелектуальний потенціал в умовах сучасного суспільства» (Умань, 2016).

Публікації. Основні положення й результати дослідження викладено у 24 одноосібних публікаціях, із яких: 6 – у фахових виданнях, 1 – у періодичному науковому зарубіжному виданні, 10 – апробаційного характеру, 7 – додатково відображають результати дослідження.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, висновку, списку використаних джерел (230 найменувань, із них 12 – іноземною мовою) і 5 додатків на 43 сторінках. Загальний обсяг роботи – 270 сторінок, із них 180 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет наукового пошуку, сформульовано гіпотезу, методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, подано відомості щодо апробації та впровадження результатів дослідження, загальну кількість публікацій, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – «**Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку**» – проаналізовано психолого-педагогічну літературу з проблеми емоційного розвитку дітей дошкільного віку, окреслено особливості емоційної сфери дошкільників, зосереджено увагу на емоційних порушеннях у поведінці дітей дошкільного віку та їх причинах; досліджено проблеми підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, подано результати аналізу наукових джерел щодо визначення ключових понять дослідження.

Аналіз наукового фонду дає підстави стверджувати, що проблемам емоційної сфери особистості та її емоційного розвитку присвячено роботи вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема, І. Беха, В. Вілюнаса, О. Запорожця, К. Ізарда, Є. Ільїна, Т. Кириленко, О. Кононко, О. Кульчицької, С. Максименка, В. Мясищева та ін. Процес виникнення та генези емоцій досліджували Л. Виготський, Б. Додонов, С. Рубінштейн, О. Чебикін та ін. Учені (Г. Бреслав, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Ізотова, О. Кононко, О. Никифорова, П. Якобсон та ін.), зосередивши свої наукові пошуки на питаннях онтогенезу емоційної сфери особистості, визначили особливим його етапом дошкільне дитинство, оскільки в цей період формуються найважливіші емоційні новоутворення: переживання стають більш глибокими, усвідомленими, узагальненими, диференційованими, ускладнюється їх предметний зміст (О. Запорожець, Г. Кошелєва, М. Льюїс та ін.), удосконалюється здатність до розпізнавання емоцій (О. Кононко, С. Ладивір, А. Щетініна та ін.), формується усталена система емоційних взаємин (В. Мясищев, С. Кулачківська, П. Якобсон та ін.), з'являється емоційна децентрація (Г. Бреслав та

ін.), ускладнюються мовні характеристики переживань (Н. Соловйова), виникає емоційна корекція поведінки (О. Запорожець, Л. Подоляк та ін.).

Емоційний розвиток дітей дошкільного віку розглядаємо як складний, безперервний процес, який формує емоційну сферу дитини на етапі дошкільного дитинства та виявляється в емоційному ставленні до довколишнього світу. Поняттям «*емоційне неблагополуччя дітей*» позначене її негативне емоційне самопочуття, що виражається у вигляді гострих та усталених негативних емоційних переживань, які виникають під час незадоволеності дитини ставленням до неї дорослих і однолітків.

Сучасні підходи до професійної підготовки майбутніх вихователів у закладах дошкільної освіти висвітлено в працях О. Абдулліної, Г. Беленької, А. Богуш, Н. Гавриш, С. Гаврилук, Н. Грами, Т. Жаровцевої, Л. Загородньої, Л. Зданевич, Е. Карпової, Л. Кідіної, І. Княжевої, К. Крутій, І. Луценко, Н. Маковецької, М. Машовець, Н. Мельник, В. Нестеренко, Т. Поніманської, І. Рогальської-Яблонської, Т. Степанової, О. Сущенко, Т. Танько, Х. Шапаренко, О. Чекан та ін., які наголошують, що підготовка вихователів закладів дошкільної освіти насамперед повинна відповідати вимогам сучасності, адже це перша освітня ланка, від якої залежить рівень освіченості і вихованості молодого покоління. *Підготовку майбутніх вихователів до розвитку емоційної сфери дітей* розглядаємо як цілеспрямований процес у межах загальної професійно-педагогічної підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти, спрямований на формування теоретичних та методичних знань і вмінь, необхідних задля ефективної взаємодії з дітьми дошкільного віку з метою розвитку їхньої емоційної сфери та профілактики емоційного неблагополуччя.

Під поняттям «*готовність майбутнього вихователя до емоційного розвитку дітей дошкільного віку*» розуміємо складне професійно-особистісне утворення на рівні професійної обізнаності з особливостями соціально-емоційного розвитку та специфікою емоційних проявів у дітей, наявності позитивної мотиваційно-ціннісної спрямованості на врахування емоційних станів дітей дошкільного віку у взаємодії з ними, що виявляє свою сутність через сукупність умінь і навичок розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку та подолання і корекції їхніх негативних емоційних станів.

Визначено структуру готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, зокрема такі її компоненти: когнітивний, мотиваційний, діяльнісний, а також критерії із відповідними показниками, а саме: *організаційно-інформаційний критерій* із показниками: обізнаність з різновидами емоцій і невербальними засобами їх вираження; обізнаність із особливостями соціально-емоційного розвитку та специфікою емоційних проявів у дітей; обізнаність із специфікою організації педагогічного процесу, з урахуванням емоційної сфери дітей дошкільного віку; *ціннісно-спрямований із показниками*: наявність позитивної мотивації щодо урахування емоційних станів дітей дошкільного віку в процесі взаємодії з ними; прагнення встановлювати емоційний контакт з дітьми дошкільного віку та їхніми батьками; усвідомлення необхідності використовувати педагогічні технології задля профілактики емоційного неблагополуччя дітей дошкільного віку; *операційно-результативний* із

показниками: вміння налагоджувати емоційний контакт з дітьми; вміння планувати індивідуальну роботу з дітьми дошкільного віку з метою корекції емоційного розвитку; творчий підхід до навчання дітей дошкільного віку соціально прийнятих способів вираження емоцій.

На підставі визначених критеріїв і показників схарактеризовано рівні готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей: достатній, задовільний, низький.

Достатній рівень готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей характеризується глибокими та системними знаннями щодо різновидів емоцій і невербальних засобів їх вираження, особливостей соціально-емоційного розвитку, специфіки емоційних проявів у дітей та організації педагогічного процесу з урахуванням емоційної сфери дітей дошкільного віку; сформованою позитивною мотивацією на врахування емоційних станів дітей дошкільного віку в процесі взаємодії з ними; бажанням працювати і встановлювати емоційний контакт з дітьми дошкільного віку та їхніми батьками; усвідомленням необхідності використовувати педагогічні технології задля профілактики емоційного неблагополуччя дітей дошкільного віку; сформованими вміннями налагоджувати емоційний контакт з дітьми, планувати індивідуальну роботу з ними з метою корекції емоційного розвитку, творчим підходом до навчання дітей дошкільного віку соціально прийнятих способів вираження емоцій.

Задовільний рівень готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей характеризується достатніми знаннями щодо різновидів емоцій і невербальних засобів їх вираження, водночас у них фрагментарні знання особливостей соціально-емоційного розвитку та специфіки емоційних проявів у дітей; вони обізнані зі специфікою організації педагогічного процесу щодо врахування емоційної сфери дітей дошкільного віку, натомість у них невизначено пріоритети, відсутня позитивна мотивація щодо врахування емоційних станів дітей дошкільного віку при взаємодії з ними; у студентів цього рівня недостатньо виражене бажання працювати і встановлювати емоційний контакт з дітьми дошкільного віку та їхніми батьками, відсутнє прагнення удосконалювати та використовувати технології з метою профілактики емоційного неблагополуччя у дітей; вони вміють організовувати різні види діяльності з дітьми з урахуванням їхнього емоційного стану, але мають певні труднощі при плануванні індивідуальної роботи з дітьми дошкільного віку з метою корекції їхнього емоційного розвитку, не завжди творчо підходять до навчання дітей дошкільного віку соціально прийнятих способів вираження емоцій.

Низький рівень готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей характеризується несистемними знаннями про різновиди емоцій і невербальними засобами їх вираження, недостатньою обізнаністю з особливостями соціально-емоційного розвитку та специфікою емоційних проявів у дітей; у них наявні труднощі щодо організації педагогічного процесу з урахуванням емоційної сфери дітей дошкільного віку, несформована позитивна мотивація на врахування емоційних станів дітей дошкільного віку в процесі взаємодії з ними; відсутнє бажання працювати і встановлювати емоційний контакт з дітьми дошкільного віку та їхніми батьками, відсутнє прагнення використовувати технології з метою

профілактики емоційного неблагополуччя дітей; вони не вміють організувати різні види діяльності з дітьми з урахуванням їхнього емоційного стану; мають труднощі у плануванні індивідуальної роботи з дітьми дошкільного віку з метою корекції емоційного розвитку; не виявляють творчості в навчанні дітей дошкільного віку соціально прийнятних способів вираження емоцій.

У другому розділі – **«Дослідно-експериментальна робота з підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку»** – прописано організацію дослідження та методику проведення констатувального етапу експерименту, обґрунтовано педагогічні умови, модель і методику підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, подано хід формування і результати прикінцевого етапів експерименту.

Для визначення рівнів підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку були розроблені діагностувальні завдання у межах показників кожного критерію: анкети «Вивчення стану готовності до емоційного розвитку дітей дошкільного віку», «Професійні знання щодо емоційного розвитку дітей», «Специфіка організації педагогічного процесу з урахуванням особливостей емоційної сфери дітей», «Обізнаність із особливостями соціально-емоційного розвитку та специфікою емоційних проявів у дітей»; карта мотиваційних виборів; тест «Емоції та невербальні засоби їх вираження»; інтерв'ю «Педагогічні технології профілактики емоційного неблагополуччя у дітей»; бесіда з теми «Мої емоції»; результати написання рекомендації щодо встановлення емоційного контакту з батьками, вихователями та дітьми; результати розроблення індивідуального плану корекції емоційної сфери дитини; розроблення конспектів і проведення інтегрованих занять «Чарівна країна емоцій». За результатами діагностики було визначено рівні готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку: достатній рівень засвідчили 14,7% студентів ЕГ і 15,5 – КГ, задовільний виявлено у 33,6% майбутніх вихователів ЕГ і 32,9% – КГ, низький рівень – 51,7% респондентів ЕГ і 51,6% – КГ. Аналіз результатів констатувального етапу експерименту засвідчив переважання низького рівня готовності до емоційного розвитку дітей дошкільного віку у студентів як експериментальної, так і контрольної груп.

На підставі теоретичного дослідження і результатів констатувального етапу експерименту було розроблено модель підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, що обіймала мету, етапи (підготовчий, інформаційний, практичний), педагогічні умови, компоненти, критерії, форми, методи, результат (див. рис.).

Метою першого – *підготовчого* етапу – була актуалізація знань студентів щодо значущість емоційної сфери дітей для їхнього повноцінного розвитку й особливостей емоційного розвитку особистості в дошкільному дитинстві. На цьому етапі було реалізовано таку педагогічну умову: усвідомлення майбутніми вихователями необхідності розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку. Для реалізації мети було розроблено вибіркочну навчальну дисципліну «Розвиток емоційної сфери дітей», що гармонійно поєднувала теоретичну та практичну підготовку майбутніх вихователів і сприяла набуттю, формуванню й закріпленню

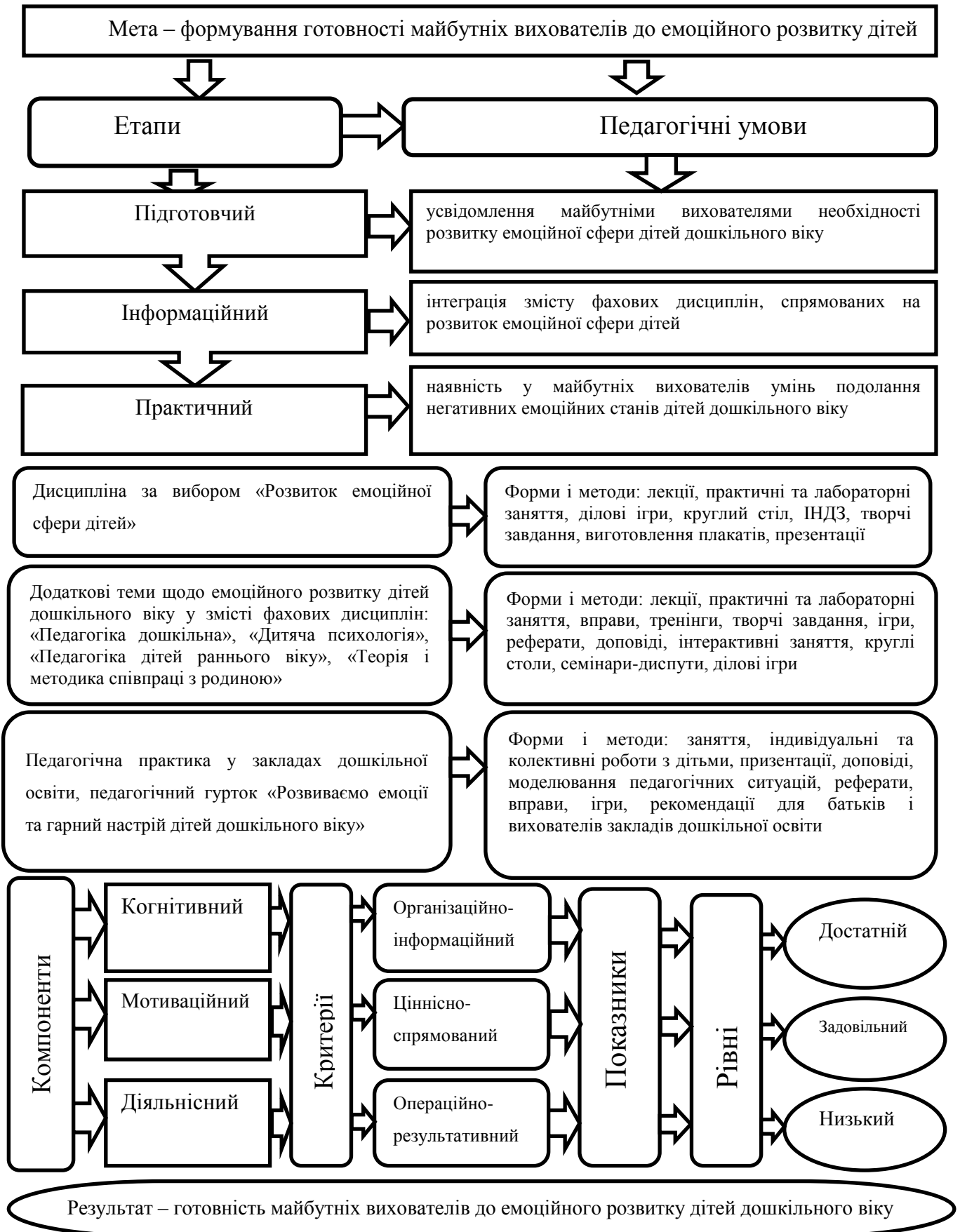

Рис. Модель підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку

професійно-педагогічних знань, умінь і навичок щодо емоційної сфери й особливостей розвитку емоцій у дітей дошкільного віку. Ефективними формами та методами реалізації виступили: нестандартні лекції із використанням навчального матеріалу інтегративного характеру, практичні та лабораторні заняття, самостійна робота творчого характеру, дискусії-обговорення, ділові ігри, вправи, круглі столи, семінари-диспути тощо.

Під час вивчення дисципліни за вибором «Розвиток емоційної сфери дітей» студентам було запропоновано такі теми лекційних і семінарських занять: «Загальна характеристика емоцій»; «Психофізіологія емоцій», «Емоційні властивості дитини», «Сутнісні особливості емоційної сфери дітей дошкільного віку», «Вікові й статеві особливості емоційної сфери особистості», «Вплив сім'ї на емоційний розвиток особистості дитини», «Особливості розвитку емоційно-почуттєвої сфери дітей дошкільного віку»; проведено семінари-диспути з тем «Вплив сім'ї на емоційний розвиток особистості дитини», «Невротично-емоційні розлади в дітей: причини їх виникнення», круглі столи з тем «Емоційне благополуччя дітей важливий чинник їхнього емоційного розвитку», «Емоційне неблагополуччя дітей дошкільного віку, причини та шляхи корекції», ділова гра з теми «Виховання основ емоційної культури у дітей дошкільного віку»; підібрано й розроблено вправи та ігри на розвиток і корекцію емоційної сфери дітей: «*Слухай команду*», «*Дивись на руки!*» (сприяють заспокоєнню збуджених дітей та їхній організації); «*Насос і м'яч*», «*Фея сну*» (забезпечують розслаблення м'язів надміру збуджених дітей, заспокоєння, досягнення душевної рівноваги); «*Посварились і помирились*» (для зменшення агресивності емоційного стану дитини, вираження дружніх почуттів); «*Давайте познайомимось*», «*Розкажи далі*» (спрямовані на подолання психологічних бар'єрів у спілкуванні, створення атмосфери відкритості й безпеки) тощо. Самостійна робота студентів передбачала опрацювання літератури із запропонованих тем дисципліни, захист індивідуально-дослідних завдань, написання рефератів, складання міні-глосарію, кросвордів, добір методик для визначення особливостей емоційного розвитку й оцінювання емоційного стану дитини тощо.

Мета другого – *інформаційного* етапу – оволодіння майбутніх вихователів знаннями щодо форм і методів розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку; визначення основних завдань професійно-педагогічної діяльності в розв'язанні проблем подолання негативних емоційних проявів у дітей дошкільного віку. На цьому етапі професійної підготовки майбутніх вихователів було реалізовано таку педагогічну умову: інтеграція змісту фахових дисциплін, спрямованих на розвиток емоційної сфери дітей дошкільного віку. Для реалізації означеної умови основним уважали координоване використання міжпредметних зв'язків та інтеграцію змісту навчання, задля чого було розроблено й упроваджено змістові модулі в навчальні дисципліни: «Педагогіка дошкільна» (ЗМ: Особливості емоційного розвитку дітей у різні вікові періоди), «Дитяча психологія» (ЗМ: Діагностика та корекція негативних емоційних станів у дітей), «Педагогіка дітей раннього віку» (ЗМ: Гра як основний регулятор виявлення емоційних проявів у дітей), «Теорія і методика співпраці з родиною» (ЗМ: Роль сім'ї у формуванні емоційних проявів у дітей). Доповнення навчальної дисципліни «Педагогіка дошкільна» низкою тем

(«Особливості емоційного розвитку дітей дошкільного віку», «Методи і прийоми розвитку емоційної сфери дитини», «Роль дорослого в розвитку емоційної сфери дитини дошкільного віку», «Взаємозв'язок емоційного ставлення дитини до однолітків і умов діяльності дітей») сприяло отриманню нових знань, стимулювало студентів до креативного пошуку вирішення проблем, підвищенню їхнього творчого потенціалу. До змісту навчальної дисципліни «Дитяча психологія» було введено теми: «Мотивація та емоційна регуляція діяльності дітей дошкільного віку», «Чинники впливу на розвиток емоційної сфери дітей», «Методики вивчення емоційного стану дітей дошкільного віку», «Амбівалентність емоцій», «Діагностика та корекція негативних емоційних проявів у дітей», які сприяли закріпленню знань про методи діагностики та вміння добирати й обґрунтовувати комплекс методик для вивчення емоційної сфери дітей дошкільного віку. Під час викладання навчальної дисципліни «Педагогіка дітей раннього віку» було введено теми: «Особливості прояву емоцій у дітей у ранньому віці» «Прояв основних емоцій у дітей: проблеми та способи їх подолання», «Гра як основний регулятор виявлення емоційних проявів у дітей». Зміст навчальної дисципліни «Теорія і методика співпраці з родиною» було доповнено такими темами: «Вплив сім'ї на позитивні та негативні прояви емоцій у дітей», «Взаємодія вихователя закладу дошкільної освіти та батьків із питань профілактики виникнення агресії у дітей дошкільного віку», «Емоційне благополуччя дитини в сім'ї», «Особливості впливу сімейних взаємин на емоційний розвиток дитини дошкільного віку», де студенти ознайомилися з проблемами сімей і причинами, що спричиняють емоційне неблагополуччя дитини, усвідомили важливість взаємодії закладів дошкільної освіти і батьків для сприятливого емоційного розвитку дітей. Ефективними формами та методами виступили: нестандартні лекції із використанням навчального матеріалу інтегративного характеру, практичні та лабораторні заняття, самостійна робота творчого характеру, презентації («Емоційно-зумовлена поведінка та емоційні типи», «Емоції дитини у грі»), доповіді, моделювання педагогічних ситуацій («Самоконтроль зовнішнього вияву емоцій»), дискусії-обговорення, ділові ігри, круглі столи, вправи («Що я відчуваю», «Малюнок мого настрою», «Відтвори свою емоцію», «Виклик емоції») тощо.

Метою третього – *практичного* – етапу експериментальної методики підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку стало формування у студентів професійних умінь і навичок щодо подолання негативних емоційних станів у дітей дошкільного віку та набуття студентами досвіду застосування теоретичних знань, умінь, навичок під час педагогічної практики в закладах дошкільної освіти. Педагогічною умовою, яку реалізовували на практичному етапі, була наявність у майбутніх вихователів умінь подолання негативних емоційних станів дітей дошкільного віку. Означена умова реалізовувалась у процесі лекцій, семінарів, ділових ігор, диспутів і дискусій, що проводилися в межах педагогічного гуртка «Розвиваємо емоції та гарний настрій дітей дошкільного віку», організованого з метою набуття студентами досвіду розв'язання проблем у сім'ї та закладі дошкільної освіти, пов'язаних із впливом емоцій на самопочуття та здоров'я дітей, навчання прийомів підняття настрою у дітей. На засіданні гуртка зі студентами обговорювали такі теми: «Проблеми дитячо-

батьківських стосунків у сучасних сім'ях та їх вплив на розвиток емоцій у дітей», «Спосіб життя батьків та вияв емоцій у дитини», «Емоції і почуття дитини: позитивні та негативні», «Вплив музики на емоційний стан дитини», «Позитивні емоції дітей і механізми їх закріплення» тощо. Майбутнім вихователям було запропоновано інтерактивні ділові ігри «Прес-конференція», «Подолання агресивної поведінки у дітей», батьківські збори з теми «Дитина дошкільного віку і її емоції», «Дитина в інформаційному суспільстві: вплив медіа на її емоції», що забезпечило розвиток рефлексивних здібностей студентів, сприяло осмисленню важливості розвитку емоційної сфери дітей, формуванню вмінь налагоджувати співпрацю, виявляти негативні емоції соціально прийнятними способами, поважати думку інших при прийнятті спільного рішення.

Педагогічна практика в закладах дошкільної освіти, під час якої студенти поєднували набуті знання та практичну роботу в закладах дошкільної освіти, сприяла і створювала можливості для закріплення та поглиблення знань з розвитку позитивних і подолання негативних емоційних станів дітей дошкільного віку. Під час проходження педагогічної практики в закладах дошкільної освіти студенти проводили заняття, індивідуальну та колективну роботу з дітьми, виховну годину з теми «Емоційний світ дитини», складали рекомендації для батьків та вихователів закладів дошкільної освіти («Емоційний комфорт дитини у сім'ї», «Дитячі вередування: чому виникають і як діяти?»), проводили тематичні проекти («Емоції, настрій, почуття», «Емоції мого дня», «Емоції та життя», «Культура, емоції, поведінка», «Світ емоцій і почуттів дитини»), вправи та ігри для подолання негативних емоційних станів з дітьми дошкільного віку («Імпульс», «Побажання», «Сніг», «Малюємо емоції», «Скринька емоцій», «Покажи емоцію», «Який у тебе настрій?», «Знайди емоцію», «Дерево гарних емоцій», «Дзеркало»), створювали в групі куточок психолого-емоційного розвантаження, що мав на меті зняття дітьми психоемоційного напруження, втоми, надання допомоги дитині заспокоїтися, зняти агресивний стан, покращити настрій.

По завершенні формувального етапу проведено прикінцевий зріз з метою з'ясування ефективності визначених педагогічних умов, розроблених моделі та експериментальної методики (див. табл.).

Таблиця

Порівняльні результати рівнів готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку в ЕГ та КГ на констатувальному та прикінцевому етапах

Групи	Етапи	Достатній	Задовільний	Низький
		%	%	%
ЕГ	Констатувальний	11,5	27,8	60,7
	Прикінцевий	30,3	28,4	41,3
КГ	Констатувальний	12,3	27,1	60,6
	Прикінцевий	15,8	31,9	52,3

Результати, подані в таблиці, засвідчують кількісні зміни рівнів готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку як в експериментальній, так і в контрольній групах. Так, під час прикінцевого зрізу в експериментальній групі достатній рівень готовності до емоційного розвитку дітей дошкільного віку було виявлено у 30,3% студентів (за констатації 11,5%); задовільний рівень продемонстрували 28,4% майбутніх вихователів (було 27,8%), на низькому рівні під час контрольного обстеження залишилося 41,3% студентів (було 60,7%). Слід зазначити, що позитивна динаміка зростання рівня готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку виявилась статистично значуща тільки в експериментальній групі.

У контрольній групі також відбулися зміни, але не настільки суттєві, як в експериментальній. Так, майбутніх вихователів контрольної групи, які перебували на прикінцевому етапі на достатньому рівні готовності, стало 21,7% (було 19,7%), на задовільному рівні – 44,4% (було 40,3%), а на низькому рівні залишилося 33,9% (було 40,0%) студентів.

Статистичну достовірність отриманих розбіжностей результатів формувального експерименту визначали за критерієм Стьюдента. Коефіцієнт ЕГ збільшивсь і дорівнював 4,891, КГ – 4,671. Достовірність розбіжностей характеристик за всіма критеріями в ЕГ і КГ після завершення експерименту склала 95 % (розрахунковий t-критерій Стьюдента дорівнює в ЕГ – 4,891 при критичному значенні 4,30).

Таким чином, проведений статистичний аналіз отриманих експериментальних даних за всіма критеріями готовності майбутніх вихователів слугує достатнім доказом ефективності розроблених педагогічних умов, моделі та експериментальної методики підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку й дозволяє дійти висновків про їхню дієвість та результативність для формування готовності майбутніх вихователів до означеного виду професійної діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано результати теоретичного узагальнення та практичного розв'язання завдання підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, що знайшло відображення в обґрунтуванні моделі, розробленні й апробації експериментальної методики та педагогічних умов забезпечення цього процесу. Результати наукового пошуку послугували підставою для низки аргументованих висновків:

1. Визначено сутність і структуру поняття «готовність майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей» як складне професійно-особистісне утворення на рівні професійної обізнаності з особливостями соціально-емоційного розвитку та специфікою емоційних проявів у дітей, наявності позитивної мотиваційно-ціннісної спрямованості на урахування емоційних станів дітей дошкільного віку у взаємодії з ними, що виявляє свою сутність через сукупність умінь і навичок розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку та подолання і корекції їхніх негативних емоційних станів. Визначено когнітивний, мотиваційний, діяльнісний компоненти. *«Підготовку майбутніх вихователів до розвитку емоційної сфери дітей»* розглядаємо як цілеспрямований процес у межах загальної професійно-

педагогічної підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти, спрямований на формування теоретичних та методичних знань і вмінь, необхідних задля ефективної взаємодії з дітьми дошкільного віку з метою розвитку їхньої емоційної сфери та профілактики емоційного неблагополуччя. Поняття «*емоційний розвиток дітей дошкільного віку*» розглядаємо як складний, безперервний процес, який формує емоційну сферу дітей на етапі дошкільного дитинства та виявляється в емоційному ставленні до довколишнього світу. Поняттям «*емоційне неблагополуччя дітей*» позначене її негативне емоційне самопочуття, що виражається у вигляді гострих та стійких негативних емоційних переживань, які виникають при незадоволеності дитини ставленням до неї дорослих і однолітків.

2. Визначено критерії готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей з відповідними показниками, а саме: *організаційно-інформаційний критерій* із показниками: обізнаність з різновидами емоцій і невербальними засобами їх вираження; обізнаність з особливостями соціально-емоційного розвитку та специфікою емоційних проявів у дітей; обізнаність зі специфікою організації педагогічного процесу з урахуванням емоційної сфери дітей дошкільного віку; *ціннісно-спрямований із показниками*: позитивна мотивація на врахування емоційних станів дітей дошкільного віку при взаємодії з ними; бажання працювати та встановити емоційний контакт з дітьми дошкільного віку та їхніми батьками; усвідомлення необхідності використовувати педагогічні технології задля профілактики емоційного неблагополуччя дітей дошкільного віку; *операційно-результативний* із показниками: вміння налагоджувати емоційний контакт з дітьми; уміння планувати індивідуальну роботу з дітьми дошкільного віку з метою корекції емоційного розвитку; творчий підхід до навчання дітей дошкільного віку соціально прийнятних способів вираження емоцій. На підставі визначених критеріїв і показників схарактеризовано рівні готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку: достатній, задовільний, низький.

3. Розроблено й експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку: усвідомлення майбутніми вихователями необхідності розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку; інтеграція змісту фахових дисциплін, спрямованих на розвиток емоційної сфери дітей дошкільного віку; наявність у майбутніх вихователів умінь подолання негативних емоційних станів дітей дошкільного віку.

4. Обґрунтовано й апробовано модель і експериментальну методику підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, що передбачала поетапну (підготовчий, інформаційний, практичний) роботу з упровадженням визначених педагогічних умов.

На підготовчому етапі було реалізовано таку педагогічну умову: усвідомлення майбутніми вихователями необхідності розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку, що передбачала актуалізацію опорних знань студентів про значущість емоційної сфери дітей для їхнього повноцінного розвитку. Основними формами виступили нестандартні лекції з використанням навчального матеріалу інтегративного характеру, практичні та лабораторні заняття, самостійна робота творчого характеру, дискусії-обговорення, ділові ігри, вправи, круглі столи,

семінари-диспути, що проводилися в межах навчальної дисципліни за вибором «Розвиток емоційної сфери дітей» для майбутніх вихователів.

На інформаційному етапі було реалізовано педагогічну умову: інтеграція змісту фахових дисциплін спрямованих на розвиток емоційної сфери дітей дошкільного віку. Означену умову реалізовано в процесі лекцій, лабораторних занять, рольових ігор, дискусій, круглих столів, що проводилися в межах навчальних дисциплін «Педагогіка дошкільна», «Дитяча психологія», «Педагогіка дітей раннього віку», «Теорія і методика співпраці з родиною» та змістових модулів з відповідної тематики, якими було доповнено вищевказані дисципліни з метою інтеграції та реалізації міжпредметних зв'язків.

На практичному етапі було реалізовано таку педагогічну умову: наявність у майбутніх вихователів умінь подолання негативних станів дітей дошкільного віку, що передбачала здатність студентів використовувати набуті знання щодо емоційного розвитку дітей дошкільного віку, отримані в закладі вищої освіти, задля чого було організовано педагогічний гурток «Розвиваємо емоції та гарний настрій дітей дошкільного віку», проведено заняття на базах практики в закладах дошкільної освіти, індивідуальну та колективну роботи з дітьми, розроблено рекомендації для батьків і вихователів, створено куточки психолого-емоційного розвантаження в групах закладів дошкільної освіти.

Реалізація моделі та експериментальної методики підготовки студентів до розвитку емоційної сфери дітей з упровадженням визначених педагогічних умов засвідчила значні позитивні зміни в експериментальній групі: достатнього рівня досягли 30,3% студентів (було 11,5%); задовільний рівень виявили 28,4% майбутніх вихователів (на констатувальному етапі було 27,8%); на низькому рівні залишилося 41,3% студентів (було 60,7%).

У контрольній групі також відбулися зміни: на достатньому рівні стало 15,8% студентів (на констатувальному етапі було 12,3%); на задовільному – 31,9% (було 27,1%), на низькому – 52,3% майбутніх вихователів (на констатувальному етапі було 60,6%).

Результати дослідження свідчать про позитивну динаміку результатів готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку у студентів експериментальної групи під впливом запропонованої методики та реалізованих педагогічних умов.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у розробленні проблеми формування емоційної культури у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі фахової підготовки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Трофаїла Н. Д. Емоційна сфера дитини-дошкільника: її розвиток та особливості / Н. Д. Трофаїла // Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти : зб. наук. пр. – Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2014. – Спецвипуск. – С. 349–356.

2. Трофаїла Н. Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку / Н. Д. Трофаїла // Науковий вісник Миколаївського нац. ун-ту

імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр. – Випуск 1.41 (93). – Т. 1. – Миколаїв : МНУ імені В. С. Сухомлинського, 2014. – С. 207–211.

3. Трофаїла Н. Д. Професійна підготовка майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку в контексті сучасної наукової думки / Н. Д. Трофаїла // Педагогічна освіта: теорія і практика. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського нац. ун-т імені Івана Огієнка; Ін-т педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В. М.]. – Вип. 20. – Ч. 2. – Кам'янець-Подільський, 2016. – С. 273–278.

4. Трофаїла Н. Д. Готовність майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку як умова ефективної професійної діяльності / Н. Д. Трофаїла // Педагогічні науки. Зб. наук. пр. Херсонського держ. ун-ту [гол. ред. Федяєва В. Л.]. – Вип. LXXI. – Т. 1. – Херсон, 2016. – С. 155–159.

5. Трофаїла Н. Д. Експериментальна модель підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку / Н. Д. Трофаїла // Педагогічний часопис Волині : науковий журнал. – Луцьк : СНУ імені Лесі Українки, 2017. – № 4 (7). – С. 83–89.

6. Трофаїла Н. Д. Характеристика критериев и показателей готовности будущих воспитателей к эмоциональному развитию детей дошкольного возраста / Н. Д. Трофаїла // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – № 12 (декабрь). – С. 98–103. – URL : <http://e-koncept.ru/2016/16270.htm>.

7. Трофаїла Н. Д. Інноваційні технології підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку / Н. Д. Трофаїла // Проблеми освіти: зб. наук. пр. Інституту модернізації змісту освіти МОН України. – Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД», 2018. – Вип. 88 (частина 1). – С. 281–287.

8. Трофаїла Н. Д. Вплив сім'ї на емоційне благополуччя дитини / Н. Д. Трофаїла // Zbiór raportów naukowych. «Pedagogika Projektu naukowe» (27.02.2015–28.02.2015). – Wydawca : Sp. z o. o. «Diamond trading tour», 2015. – Р. 40–43.

9. Трофаїла Н. Д. Емоційний вплив на навчання та виховання дітей дошкільного віку / Н. Д. Трофаїла // Матеріали II дсеукр. наук.-практ. конф. [«Дошкільна освіта : від традицій до інновацій»], (Суми, 30–31 березня 2016 року). – Суми : ФОП Цьома С.П., 2016. – С. 215–219.

10. Трофаїла Н. Д. Роль позитивних та негативних емоцій у житті дітей дошкільного віку / Н. Д. Трофаїла // Зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. [«Педагогіка і психологія : напрями та тенденції розвитку в Україні та світі»], (Одеса, 15–16 квітня 2016 р.). – Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2016. – С. 95–98.

11. Трофаїла Н. Д. Теоретичний аналіз поглядів вчених на особливості професійної підготовки майбутніх вихователів / Н. Д. Трофаїла // Зб. тез наук. робіт учасників між нар. наук.-практ. конф. [«Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні»], (Львів, 22–23 квітня 2016 р.). – Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2016. – С. 86–89.

12. Трофаїла Н. Д. Амбівалентність почуттів та емоцій у дітей : теоретичний аспект / Н. Д. Трофаїла // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі педагогічних та психологічних наук»],

(Київ, 4–5 березня 2016 р.). – К. : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2016. – С. 81–84.

13. Трофаїла Н. Д. Почуття як емоційне ставлення дитини до об'єктів інклюзивного дошкільного середовища / Н. Д. Трофаїла // Вісник науково-дослідної лабораторії інклюзивної педагогіки за матеріалами II всеукр. науково-практ. конф. [«Інклюзивна освіта: теорія, методика, практика»], (24 березня 2016 р.) / [гол. ред. Демченко І. І.]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – С. 78–80.

14. Трофаїла Н. Д. Деякі аспекти формування готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дошкільників / Н. Д. Трофаїла // Зб. матеріалів I всеукр. науково-практ. конф. [«Сучасне докільля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»], (27 вересня 2016 р.) / Упорядники І. В. Єнгаличева, О. В. Лугіна. – Черкаси : Видавець О. Третьяков, 2016. – С. 144–149.

15. Трофаїла Н. Д. Проблема підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку / Н. Д. Трофаїла // Матеріали Регіональної науково-практ. конф. молодих учених [«Інтелектуальний потенціал в умовах сучасного суспільства»], (Умань, 20 травня 2016 р.) / ред. кол. : В. В. Сокирська [гол. ред.], М. А. Слатвінський, І. В. Хоменко. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – С. 128–130.

16. Трофаїла Н. Д. Вплив превентивного виховання на формування емоційної сфери дошкільників / Н. Д. Трофаїла // Зб. тез наук. робіт учасників науково-практ. конф. [«Сучасний вимір психології та педагогіки»], (Львів, 26–27 травня 2017 р.). – Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2017. – С. 113–115.

17. Трофаїла Н. Д. Соціально-емоційний розвиток дітей дошкільного віку у просторі сім'ї та родини / Н. Д. Трофаїла // Зб. наук. робіт учасників міжнар. науково-практ. конф. [«Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень»], (Одеса, 15–16 вересня 2017 р.). – Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2017. – С. 60–63.

18. Трофаїла Н. Д. Особливості прояву емоцій у дітей дошкільного віку / Н. Д. Трофаїла // Зб. матеріалів II всеукр. науково-метод. семінару науковців, педагогічних кадрів та студентів [«Формування освітніх компетенцій дитини : проблеми, розвиток, супровід»], (27 березня 2014 р.) / [гол. ред. І. П. Рогальська-Яблонська та ін.]. – Умань : АЛМІ, 2014. – С. 105–106.

19. Трофаїла Н. Д. Емоційна сфера дітей дошкільного віку / Н. Д. Трофаїла // Зб. матеріалів II всеукр. науково-метод. семінару науковців, педагогічних кадрів та студентів [«Психолого-педагогічний супровід гармонійного розвитку дитини в загальноосвітніх закладах»], (17 квітня 2014 р.) / [гол. ред. І. П. Рогальська-Яблонська та ін.]. – Умань : АЛМІ, 2014. – С. 106–108.

20. Трофаїла Н. Д. Емоції та їх прояв у дошкільному віці: теоретичний аспект / Н. Д. Трофаїла // Вісник наукової лабораторії «Дошкільна освіта: історія, перспективи розвитку в XXI столітті» / [гол. ред. І. П. Рогальська-Яблонська та ін.]. – Умань : АЛМІ, 2014. – Вип. I. – С. 74–79.

21. Трофаїла Н. Д. Розвиток емоцій в онтогенезі / Н. Д. Трофаїла // Вісник наукової лабораторії «Дошкільна освіта: історія, перспективи розвитку в XXI столітті» / [гол. ред. Залізняк А. М.]. – Умань : АЛМІ, 2015. – Вип. III. – С. 104–107.

22. Трофаїла Н. Д. Емоційна сфера дитини та її розвиток у науковій літературі / Н. Д. Трофаїла // Вісник наукової лабораторії «Дошкільна освіта: історія, перспективи розвитку в XXI столітті» / [гол. ред. проф. І. П. Рогальська-Яблонська]. – Умань : АЛМІ, 2015. – Вип. IV. – С. 85–88.

23. Трофаїла Н. Д. Розвиток когнітивної сфери та емоцій у дітей дошкільного віку / Н. Д. Трофаїла // Психолого-педагогічний пошук : зб. наук. пр. студентів факультету дошкільної освіти / за ред. Курка О. І. – Вип. 3. – Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2016. – С. 288–292.

24. Трофаїла Н. Д. Етапи професійної підготовки майбутніх вихователів у процесі емоційного розвитку дітей дошкільного віку / Н. Д. Трофаїла // Науковий журнал «Молодий вчений». – № 11 (38) листопад, 2016. – Херсон. – С. 517–520.

АНОТАЦІЯ

Трофаїла Н. Д. «Підготовка майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку». – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2019.

У дисертації досліджено проблему підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку. Визначено сутність феномену «готовність майбутнього вихователя до емоційного розвитку дітей», у структурі якого виділено когнітивний, мотиваційний, діяльнісний компоненти. Уточнено поняття «емоційний розвиток дітей дошкільного віку», «емоційне неблагополуччя дітей», «підготовка майбутнього вихователя до розвитку емоційної сфери дітей». Визначено критерії (організаційно-інформаційний, ціннісно-орієнтаційний, операційно-результативний), показники та схарактеризовано рівні (достатній, задовільний, низький) готовності майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку. Визначено й обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку (усвідомлення майбутніми вихователями необхідності розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку, інтеграція змісту фахових дисциплін, спрямованих на розвиток емоційної сфери дітей дошкільного віку, формування у майбутніх вихователів умінь подолання негативних емоційних станів дітей дошкільного віку). Розроблено й апробовано модель та експериментальну методику підготовки майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, задля чого запроваджено вибірккову дисципліну «Розвиток емоційної сфери дітей» та низку навчальних дисциплін доповнено змістовими модулями відповідної тематики.

Ключові слова: емоційний розвиток дітей, емоційне неблагополуччя дітей, підготовка майбутніх вихователів, готовність майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку, педагогічні умови, модель, студенти, діти дошкільного віку.

АННОТАЦИЯ

Трофаила Н. Д. «Подготовка будущих воспитателей к эмоциональному развитию детей дошкольного возраста». – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.08 – дошкольная педагогика. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского». – Одесса, 2019.

В диссертации исследована проблема подготовки будущих воспитателей к эмоциональному развитию детей дошкольного возраста. Определена сущность феномена «готовность будущего воспитателя к эмоциональному развитию детей» и его структура, в которой выделены когнитивный, мотивационный, деятельностный компоненты. Уточнены понятия «эмоциональное развитие детей дошкольного возраста», «эмоциональное неблагополучие детей», «подготовка будущего воспитателя к эмоциональному развитию детей дошкольного возраста». Определены критерии (организационно-информационный, ценностно-ориентационный, операционно-результативный) показатели и охарактеризованы уровни (достаточный, удовлетворительный, низкий) готовности будущих воспитателей к эмоциональному развитию детей. Определены и обоснованы педагогические условия готовности будущих воспитателей к эмоциональному развитию детей дошкольного возраста (осознание будущими воспитателями необходимости развития эмоциональной сферы детей дошкольного возраста, интеграция содержания профессиональных дисциплин, направленных на развитие эмоциональной сферы детей дошкольного возраста, наличие у будущих воспитателей умений преодоления негативных состояний детей дошкольного возраста). Разработана и апробирована модель и экспериментальная методика готовности будущих воспитателей к эмоциональному развитию детей дошкольного возраста, для чего предложена дисциплина по выбору «Развитие эмоциональной сферы детей» и отдельные учебные дисциплины дополнены содержательными модулями соответствующей тематики.

Ключевые слова: эмоциональное развитие детей, эмоциональное неблагополучие детей, подготовка будущих воспитателей, готовность будущих воспитателей к эмоциональному развитию детей дошкольного возраста, педагогические условия, модель, студенты, дети дошкольного возраста.

ANNOTATION

Trofaïla N. «Training future educators for the emotional development of preschool children». – The manuscript.

Thesis for the Degree of a Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.08 – preschool pedagogy. – State establishment «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky». – Odessa, 2018.

The dissertation examines the problem of preparing future educators for the emotional development of preschool children. The essence of phenomena is «emotional development of preschool children» is viewed as a complex, continuous process that shapes the emotional sphere of children at the pre-school stage and is manifested in an emotional attitude towards the world around us, «emotional distress of children»

indicates its negative emotional state, which is expressed in the form of acute and persistent negative emotional experiences that arise when the child is not satisfied with the attitude of her adults and peers, «preparation of the future educator for the emotional development of children of preschool age» is considered as a focused process in the framework of general vocational and pedagogical training of these specialists in higher education institutions, aimed at forming the theoretical and methodological knowledge and skills necessary for the future specialist for effective interaction with children of preschool age in order to develop their emotional sphere and prevent emotional distress «readiness of the future educator for the emotional development of children» is viewed as a difficult professional-personal formation characterized by the presence of the necessary psychological and pedagogical knowledge, skills and skills aimed at the development of the emotional sphere of children of preschool age and overcoming and correction of their negative emotional states; «pedagogical conditions of training future educators for the emotional development of preschoolers». and its structure, in which cognitive, motivational, activity components, criteria: (organizational-information with indicators: awareness of types of emotions and non-verbal means of their expression; awareness of the peculiarities of social and emotional development and the specifics of emotional manifestations in children; knowledge of the specifics of the organization of the pedagogical process, taking into account the emotional sphere of children of preschool age; value-orientation with indicators: positive motivation to take into account the emotional states of preschool age children in interaction with them; the desire to work and establish emotional contact with children of preschool age and their parents; awareness of the need to use pedagogical technologies to prevent the emotional distress of pre-school children; operative-productive with indicators: ability to create emotional contact with children; ability to plan individual work with preschool children in order to correct emotional development; creative approach to teaching children of preschool age socially accepted ways of expressing emotions), the levels (sufficient, satisfactory, low) of the investigated construct are characterized. The pedagogical conditions of the readiness of future educators for the emotional development of preschool children (the awareness of future educators of the need for the development of the emotional sphere of preschool children, the integration of the content of professional disciplines aimed at the development of the emotional sphere of preschool children, the availability of future educators to overcome the negative conditions of children of preschool age is determined and substantiated). The model and experimental methodology of readiness of future educators for the development of children of preschool age in the discipline «Development of emotional sphere of children» and supplementing the educational disciplines of the MR is developed and tested.

The implementation of the model and experimental methodology for preparing students for the development of the emotional sphere of children with the introduction of certain pedagogical conditions showed significant positive changes in the experimental group: an adequate level reached 30.3% of students (it was 11.5%); 28.4% of students found satisfactory satisfaction (27.8% at the qualifying stage); 41.3% of students remained at a low level (60.7%).

In the control group, there were also changes: at an adequate level – 15.8% of students (at the record stage it was 12.3%); on a satisfactory basis – 31.9% (it was 27.1%), at the low level – 52.3% of students (at the qualifying stage it was 60.6%).

The results of the research testify to the positive dynamics of the readiness of future educators for the emotional development of preschool children in experimental group students under the influence of the proposed methodology and implemented pedagogical conditions.

Key words: emotional development of children, emotional disadvantage of children, preparation of future educators, preparedness of future educators for the emotional development of preschool children, pedagogical conditions, model, students, children of preschool age.

Підписано до друку 1.02.2019.
Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60x88/19 Зам. № 1411/19.
Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М.О.
м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76

info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.